

ja no hi ha dubte pel que fa al nom de persona «El *Fidever*» de Vilafranca del Maestrat, ni pel que fa a *Cà's Fidever*, caseta rural, aquesta a Mallorca, en el terme de Deià.

En fi, que a València *fideu* és de nissaga mossàrab,⁵ i no pas portat per la Conquesta catalana, n'hi ha un testimoni que tanca de cop: el timbre de la *é* que, no trobant-se davant una *u* de provinença dental, suposa forçosament un origen aràbic o mossàrab, i ja hem vist que en aquest timbre coincideixen els tres testimonis recollits trobats en una gran i independent desaparitat de procedències.

També serà bo de fer cas de les raons que em dóna En J. Giner i March: «Les terres del Sud valencià no són terres bladeres, però mengen molt de pa, d'importació, la gent d'allà tenen fama de 'ser molt paners', doncs és ben natural que fessin pastes: de pa de blat no n'han menjat en abundància fins al S. xx, i fins al xix menjaven en tots els pobles pa de dacsa (blat de moro). Del poc blat que compraven és ben natural que en feren fideus, puix que en aquella part del País no cullen arròs; altrament fins a l'Horta de València es consumeix molt de fideus. No és aqueix el cas d'Andalusia, terra més rica en blats, i menys en activitat manufactora o culinària, i el primer llibre que porta el cast. *fideo* (Nola) és una traducció del català, el text originari del qual és d'algué de llengua catalana, que crec valencià».⁶

Per acabar, la raó per què van anomenar 'creixences' els fideus és ben raonable que fos la propietat ben coneguda que tenen aqueixes pastes, filaments finíssims quan són crus, de multiplicar-se de gruix unes quantes vegades quan els couen (no caldrà repetir ací la raó per què alguna altra explicació semàntica suggerida no és atendent, veg. nota 12 del DECH=DCEC, 10), on he deixat encara algun detall avui ja de menys interès. I no oblidem que no és *fideus* l'única denominació d'aquesta pasta que prové de l'Espanya arabitzada, puix que l'antic nom castellà *aletria* (conservat a Múrcia i entre els jueus hispànics d'Orient) ve de l'àr. *itriya*.

DERIV.: *Fideuada*. *Fideuet*. *Fideuí*. *Fideuer* [1884, NOLLER]; *fideueria*.

¹ L'any de la pesta negra, a Morvedre, troben el jueu Isaac Ben Acara mort de sobte quan anaven a donar-li el dinar. Van morir següidament del terrible flagell la seva dona i uns quants testimonis de la ciutat (que fou de les més castigades), ha d'acudir un notari de València a fer un procés-verbal fent constar tot això, i consigna en el seu manual que li han trobat davant un platet amb fideus (dieta recomanada en aqueixes epidèmies). Són ben conegudes les modèliques recerques sobre art ceràmic a què ha hagut de dedicar-se el nostre insigne filòleg d'ençà que ens despullaren de les nostres càtedres a la universitat de Barcelona, i que el degueren conduir a trobar els rastres d'aqueixa «paropsis».

² Milà *fideliu* pl. (Salvioni, *Dial. Mod. Ci. Milano*, 175), Fermo (Marques) *fidilini*, Metauro *fedelin*, Abruzzi *fetelin* (*BhZRPb*. xi, 65), a part de les que

ja citen Schiaffini (*ARom*. viii, 294-301) i Wartburg (*FEW* iii, 539a). Campid. *findéus*, logud. *findéos*, manlleus directes, aquests, del català, com ja veié MLWagner (*RFE* ix, 234; *DizEtSdo*.) i com mostra també aqueixa *n* que allà sovint s'afegeix als nostres préstecs. —³ Aquest metge, el Tractat del qual sobre la Disenteria, va ser estudiat per Dozy, en un ms. de Leyden, no pot ser més que del S. xiii (si no abans i tot), com sigui que el seu nom, derivat del de Segura, ciutat musulmana del Regne de Múrcia (*Moslem Encycl.*, s. v. *Šekūra*), ens indica que hi degué néixer abans de la Reconquesta definitiva, que ja s'esdevingué c. 1260. —⁴ Vegeu Simonet, 213-4; Lerchundi, *fedáux*. Com que es tracta d'una publicació poc accessible, dono un extret de les dades que publica Dozy en la *Lettre à M. Fleischer --- sur le texte d'Almakkari*, p. 178. Els mss. d'aquest autor porten *f-d-wš* i *f-d-w-s*; el del Sequrí, *fidawš*; Dombay i Paulmier, *[[i]dāwš* «turunda»; Hélot, *[[i]dāwš* «macaroni» i *[[a]dāwš* «vermicelles»; Daumas, *fedauouch*, id.; Boqtor *[[i]dāwš* «pâton, morceau de pâte pour engraisser les volailles» (significat alterat que no ens ha de fer estrany en un país tan remot com Egipte). —⁵ En el judeoespanyol de Constantinoble els verbs en *-ear* formats amb una arrel turca es compten per dotzenes: *adladear*, *agidear*, *arlanear*, *abladear*, *basear*, *baxladear*, etc. (MLWagner, *Judsp. von Konstantinopel*, § 165). Una cosa semblant passava ja amb el llenguatge dels moriscos, on es troben molts verbs com *açaguear* formats amb una arrel aràbiga, i on abunden més encara els exemples del tipus de *haremar* 'prohibir' (< *ħarram*), *ħalegar* 'crear' (< *ħalaq*), *mašħar* 'refregar, frotar', *açajdar* 'adorar' (Nykl, *Recontamiento de Alexandre*, RHisp. lxxxvii, gloss.); l'àr. *ħarab* > cast. *harbar* ('treballar de pressa, de mala manera') és *jarbear* entre els jueus del Marroc, etc. —⁶ Evitem, només, l'exageració de creure que el focus valencià fos únic entre els catalans. Ja la maquinària, arcaica, i documentalment tan important, que reproduceix *AlcM* dels antics fideuers de Calaceit i de Mallorca (Llucmajor, Porreres) —observem-hi també la rica terminologia d'aire vellíssim— mostren vivament l'antiga tradició d'aqueixa fabricació a les Illes i en els Ports de Tortosa, altres zones mossàrabs des d'on es transmetria així mateix el mot a les manufactures del Cap i Casal català, que el difongueren per la Conca del Mediterrani. Observem allà també la vella fraseologia proverbial mallorquina i valenciana: *quins fideus tan clars per menjar amb forqueta, estar tot fideus*, etc. (mall.); en la frase val. *es posà fet un fideu* (*Rondalles de Rondalles*, 1776) el sentit (irritar-se molt, posar-se com una fúria) desconcertant a primera vista, puix que no simbolitza una cosa sotil ni fina, sinó al contrari, deu tenir com a substrat semàntic la idea de 'desbordar-se desbordar d'improperis, etc.', i per tant ha de remuntar al significat etimològic i aràbic de 'sobreeixir, desbordar' i no pas a la pasta de sopa.